

የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢዎች የስነ ምግባር ደንብ

መግቢያ

በአንድ ሀገር የሚደረግ የምርጫ ሂደት ዲሞክራሲያዊ፣ፍትሀዊ፣ግልጽና ነጻ በሆነ ሁኔታ መካሄድ ያለበት በመሆኑ፣ አጠቃላይ የምርጫውን አካሄድ ነጻና ፍትሃዊ በሆነ ሁኔታ መከናወኑን ለማረጋገጥ አንዱ መንገድ ገለልተኛ የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢዎችን በማሳተፍ ምርጫውን እንዲታዘቡ ማድረግ በመሆኑና በምርጫ ሂደት የአገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢዎች መኖር ነፃ እና ገለልተኛ ምርጫ እንዲኖር በማድረግ የሚጨመረውን ሚና በመገንዘብ፤

በአገር ውስጥ በምርጫ ታዛቢነት የሚሰማሩ ድርጅቶች እና ተወካዮቻቸው ሊከተሏቸው የሚገቡ የሥነ ምግባር መርሆዎችን ማስቀመጥ በማስፈለጉ፤ የኢትዮጵያ ብሔራዊ ምርጫ ቦርድ የኢትዮጵያ የምርጫ፣ የፖለቲካ ፓርቲዎች ምዝገባ እና የምርጫ ሥነምግባር አዋጅ ቁጥር 1162/2011 አንቀጽ 114 እስከ አንቀጽ 117 እና በቦርዱ ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 1133/2011 አንቀጽ 7 ንዑስ አንቀጽ (7) እና አንቀጽ 8 ንዑስ አንቀጽ (1) በተሰጠው ስልጣን መሠረት ይህንን የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢዎች የስነ ምግባር ደንብ አውጥቷል፡

የስነ ምግባር መርሆዎች

ምርጫውን ለመታዘብ ፍቃድ የተሰጣቸው የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢዎች ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን የስነ ምግባር መርሆዎች ማክበር አለባቸው።

1. የሀገሪቱን ህጎችና የምርጫ አስፈጻሚ አካላትን ስልጣን ማክበር

ከቦርዱ ፍቃድ የተሰጠው ማንኛውም የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢ፡-

- i. ህገ መንግስቱንና ሌሎች የሀገሪቱን ህጎች፣የምርጫ ህጎች፣መመሪያዎችና ደንቦች፣ ማክበር አለበት።
- ii. የምርጫ ቦርድንና ሌሎች በየደረጃው ያሉ ምርጫውን የሚያስፈጽሙ አካላትን ስልጣንና የሚሰጡትን ህጋዊ ትዕዛዝ ማክበር አለበት።
- iii. ከመንግስትና ከጸጥታ አካላት የሚሰጠውን ህጋዊ ትዕዛዝ ማክበርና መከተል አለበት።
- iv. ለማንኛውም ምርጫ አስፈጻሚና ለመንግስታዊ አካላት መልካም ሥነ ምግባር ማሳየት አለበት።
- v. በቦርዱ የተሰጠውን የመታወቂያ ካርድ በግልጽ በማንጠልጠል መንቀሳቀስ እና በሚመለከተው አካል ሲጠየቅ ማንነቱን የሚያረጋግጥ ፓስፖርት ወይም መታወቂያ፣ ማሳየት አለበት።

2. ገለልተኝነት

ማንኛውም ከቦርዱ ፍቃድ የተሰጠው የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢ ፡-

i. ተግባራቱን ከወገንተኝነት በፀዳ አኳኋን ማከናወን፤ ከማንኛውም አካል ጋር በማንኛውም ሁኔታ ገለልተኝነቱን ከሚጎዳ ወይም ወገንተኝነትን ከሚያሳይ እንቅስቃሴ መቆጠብ አለበት።

ii. የፖለቲካ ፓርቲ ወይም የግል እጩዎች ያዘጋጁዋቸው ፕሮግራሞች ላይ ተገኝተው መታዘብ የሚችሉ ቢሆንም የፖለቲካ ድርጅቶችን ወይም እጩን ወገንተኝነት ሊገለፅ ከሚችል በነዚህ አካላት ወይም ሰዎች ከተዘጋጀ የጉብኝት፣ የግብዣ ወይም ሌላ መሰል እንቅስቃሴዎች ላይ ከመሳተፍ መታቀብ አለበት።

iii. ማንኛውንም የፖለቲካ ድርጅት ወይም እጩን ከመደገፍ ወይም ከመንቀፍ መቆጠብ፤ ከባለስልጣናት፣ ከፖለቲካ ፓርቲዎች፣ ከእጩ ተወዳዳሪዎች ከመራጮችና ከመገናኛ ብዙን ጋር የተያያዘ ወይም አወዛጋቢ በሆነ የምርጫ ጉዳይ ላይ ወገንተኝነትን ከማሳየት ወይም ከመግለጽ መታቀብ አለበት።

iv. የማንኛውንም በምርጫ እንቅስቃሴ ውስጥ ያለ የፖለቲካ ድርጅትን ወይም እጩን፣ ማንኛውንም አይነት ምልክት ወይም የቅስቀሳ ቁሳቁስ በግቢው፣ በቢሮው፣ በመጓጓዣው፣ በራሱ ላይ እንደሁኔታው በማሳየት፣ በመያዝ፣ በማስቀመጥ፣ በመስቀል፣ በመለጠፍ ወይም በመልበስ በመሳሰሉ ሁኔታ መንቀሳቀስ፣ ማሳየት ወይም ይዞ መገኘት የለበትም።

3. የምርጫን ሚስጥራዊነት እና የመራጮችን መብት ስለማክበር

ማንኛውም ከበርዱ ፈቃድ የተሰጠው የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢ ፤

i. መራጩ ድምፁን ለማን እንደሰጠ ወይም ማንን እንደሚመርጥ መጠየቅ የለበትም።

ii. በሚታዘብበት ወቅት የምርጫ ሂደቱን በሚያውክ ሁኔታ የምስል እና የድምፅ መቅረጫ መሳሪያ መጠቀም የለበትም።

iii. መራጩ ድምፅ በሚስጢር የሚሰጥበት ክፍል ወይም ለዚሁ የተከለለ ቦታ መግባትም ሆነ ካሜራም ወይም ሌላ የድምፅ ወይም የምስል መቅረጫ መሳሪያ መጠቀም የለበትም።

iv. ማንኛውንም ለመመዝገብ ወይም ድምፅ ለመስጠት የተገኘን ሰው ወይም የምርጫ አስፈፃሚ ያለፈቃዱ ወይም በግልፅ እየተቃወመ በፊልም መቅረጽ፣ ፎቶግራፍ ማንሳት ወይም በቃለ-መጠይቅ ማድረግ የለበትም ።

v. የመራጮች ምዝገባ መረጃዎች በሰነድ ላይ ሲሰፍሩ ወይም መራጩ በድምፅ መስጫው ወረቀት ላይ የምርጫ ምልክት ሲያደርግ፣ በግልጽም ሆነ ተደብቆ በፊልም መቅረጽ ወይም ፎቶግራፍ ማንሳት የለበትም።

vi. የድምፅ ሰጪዎችን የግላዊነት መብት በሚነካ አኳኋን የመራጮችን መዝገብ፣ የመራጮችን ምዝገባ መታወቂያ ወይም ማንኛውንም ሌላ ሰነድ በፊልም መቅረጽ፣ ፎቶግራፍ ማንሳት ወይም ኮፒ ማድረግ የለበትም።

4. ጥቅም አለመቀበል ወይም አለመስጠት

ማንኛውም የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢ ከማንኛውም በምርጫ እንቅስቃሴ ከሚሳተፍ የፖለቲካ ድርጅት፣ እጩ፣ ደጋፊ ወይም ሰው ወይም አካል በምርጫ ሂደት ማንኛውንም ተግባር ለማድረግ ወይም ለመኖሩ ወይም በደጋፊነት ለመንቀሳቀስ በማሰብ ጥቅም መቀበል ወይም መስጠት፣ ለመቀበል ወይም ለመስጠት መዋዋል ወይም ቃል መግባት የለበትም።

5. ሀቀኝነት

ማንኛውም የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢ ቡድንም ሆነ ቡድኑ የሚያሰማራው ተወካይ፡-

- i. በማንኛውም ጊዜ የሚያቀርበው፣ የሚያሰራጩት መረጃ ወይም ሪፖርት ሀቀኛ፣ በበቂ ማስረጃ የተደገፈ ግልፅና የማያሻማ መሆን አለበት።
- ii. ያቀረበው ወይም ያሰራጩት ሪፖርት ወይም መረጃ ተቀባይነት ባለው አሰራር የተሰበሰበ፣ የተጠናቀረ፣ የታተመ እና የተፈረመበት መሆን አለበት።
- iii. የሚያገኘው መረጃ በሚመለከተው አካል ውሳኔ ያልተሰጠበት ሆኖ ሲያገኘው ውሳኔ እስኪሰጥበት ድረስ በመረጃነት መጠቀም የለበትም።
- iv. የት ቦታ ያለውን ምርጫ እንደታዘበ፣ምን እንደታዘበ፣እና ሌሎች አስፈላጊ መረጃዎችን የያዘ የመረጃ አያያዝ ሊኖረው ይገባል።
- v. ስለ ታዘበው ምርጫም ሆነ የምርጫ ሂደት ምንም አይነት አስተያየትም ሆነ ድምዳሜ ለህዝብምሆነ ለማንኛውም የመገናኛ ብዙሃንና ማህበራዊ ሚዲያ መስጠት የለበትም።

6. ቅንነት

ማንኛውም ከበርዱ ፍቃድ የተሰጠው የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢ ቡድን ወይም ተወካይ የታዛቢነት ተግባሩን በሚያከናውንበት ሂደት ቅንነት የተሞላበት ሥነ_ምግባር ሊኖረው ይገባል።

7. መልካም ሥነ ምግባር ማሳየት

ማንኛውም ከበርዱ ፍቃድ የተሰጠው የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢ፤

- i. ከሌሎች የሀገር ውስጥም ሆነ የውጭ የምርጫ ታዛቢዎች ጋር በጎ ትብብር ማድረግ አለበት።
- ii. መልካም ሥነ ምግባር ያለውና ሌሎችንም የሚያከብር መሆን አለበት።
- iii. የታዛቢነት ሙያውን ሥነ ምግባር በከፍተኛ ሁኔታ ማክበር አለበት።

iv. ቦርዱ ያወጣውን የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢዎች ፍቃድ አሰጣጥ፣የአሰራር ሥርዓትና የሥነ ምግባር መመሪያ ቁጥር 5/2012 ላይ የተደነገጉ ድንጋጌዎችን ማክበር አለበት።

8. ቅጣት

ማንኛውም ይህን የሥነ ምግባር ደንብ የፈረመና ምርጫውን ለመታዘብ ከቦርዱ ፍቃድ ያገኘ የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢ ይህን ደንብ ጥሶ ከተገኘ ቦርዱ ባወጣው የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢዎች ፍቃድ አሰጣጥ፣የአሰራር ሥርዓትና የሥነ ምግባር መመሪያ ቁጥር 5/2012 እና የኢትዮጵያ ብሔራዊ ምርጫ ቦርድ የኢትዮጵያ የምርጫ፣ የፖለቲካ ፓርቲዎች ምዝገባ እና የምርጫ ሥነ ምግባር አዋጅ ቁጥር 1162/2011 መሰረት በቦርዱ ተገቢው እርምጃ የሚወሰድ ይሆናል።

9. ማንኛውም ምርጫውን ለመታዘብ ፍቃድ ያገኘ የሀገር ውስጥ የምርጫ ታዛቢ ይህንን የሥነ ምግባር ደንብ አንብቦ መፈረምና ለማክበር ቃል መግባት አለበት።